

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 6
วันที่ 6 กันยายน 2566

ถอดบทเรียนวิกฤตการระบาดของโควิด-19 โดยแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Taking lessons from the crisis of the COVID-19 epidemic by Thai traditional medicine
Rajabhat Suan Sunadha University

กอบชัย ปฐมโพธิ์ภักทรสุข

บัณฑิตวิทยาลัยสาขาการแพทย์แผนไทยประยุกต์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย ในหัวข้อเรื่องศึกษาหลักการใช้ยาไทยใน สถานการณ์โควิด 19 ระบาดช่วงขาดแคลนยาแผนปัจจุบันและวัคซีนในประเทศไทย พ.ศ. 2564 (Study the principles of using Thai medicines in the situation of the COVID-19 outbreak. during the shortage of modern medicines and vaccines in Thailand in 2021) ในแง่มุมของแพทย์แผนไทยคนหนึ่งซึ่งเข้าไปช่วยเหลือสังคมในสถานการณ์ระบาดวิกฤต จนเริ่มดีขึ้นในปี 2564 – 2565 พบเจอกับปัญหาอุปสรรคมากมายที่ทำนายต่อความพยายาม ในของการจัดหาวัตถุดิบเพื่อผลิตยาไทยจำนวนมากและการวางแผนในการจัดการวัตถุดิบที่ขาดแคลน และ วิกฤตของการเจ็บป่วยความตายและการแพร่ระบาดอย่างรวดเร็ว

Abstract

This article is part of a study on the principles of using Thai medicines in the situation of the COVID-19 outbreak during the shortage of modern medicines and vaccines in Thailand, 2021 (Study the principles of using Thai medicines in the situation of the COVID-19 outbreak. during the shortage of modern medicines and vaccines in Thailand in 2021) in terms of a Thai traditional medicine person who went to help society in the crisis outbreak situation until it started to get better in the year 2021 – 2022, encountered many problems and obstacles Challenging efforts in procurement of raw materials for mass production of Thai medicines and planning to manage shortages of raw materials and the crisis of illness, death and rapid epidemic.

บทนำ

ในช่วงเวลาที่เกิดสถานการณ์โควิด 19 ระบาดในประเทศไทยนั้นได้ส่งผลกระทบมากมายตั้งแต่ระดับล่างจนถึงระดับบนคือการเจ็บป่วยถึงการตายและ มูลค่าการค้าขายไปถึงเศรษฐกิจระดับประเทศคือการส่งออกหดตัวลงกินระยะเวลายาวนานถึงประมาณ 3 ปี ระบบสาธารณสุขที่ไม่เพียงพอต่อการช่วยเหลือผู้เจ็บป่วยขาดแคลนยารักษาต้านไวรัสและวัคซีนป้องกันโรคโควิด 19 ในวิกฤตนี้ข้าพเจ้าในฐานะแพทย์แผนไทย เวชกรรม บุคคลหนึ่งตัดสินใจออกมาช่วยเหลือสังคม ส่งผลให้เข้าใจปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในมิติระดับประเทศจึงทำได้ถอดบทเรียนไว้ให้กับสังคมและประเทศเพื่อประโยชน์ของระบบสาธารณสุข ผู้ป่วย และ เวชกรรมแผนไทย ต่อไป

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 6
วันที่ 6 กันยายน 2566

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาเปรียบเทียบตำรับยาไทยที่ใช้ในช่วงสถานการณ์การโควิด 19 ในระดับคำถามในการวิจัย
2. ยาไทยแต่ละตำรับตามองค์ความรู้แพทย์แผนไทย มีที่มาอย่างไรและควรใช้อย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาวิกฤตการระบาดโควิด 19 ที่ต้องใช้ยาแผนไทยเข้ามาเสริมช่วย
2. ศึกษาตำรับยาที่มีอยู่เดิมที่เกี่ยวข้องกับเชื้อไวรัสตามคัมภีร์ตักศิลา และตั้งใหม่ 1 ตำรับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. เข้าใจถึงเหตุผลในเทคนิคการใช้ยาตามองค์ความรู้แนวคิดทฤษฎีทางการแพทย์แผนไทย
2. เข้าถึงข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสรรพคุณเภสัชและข้อห้ามการใช้ยาไทย
3. ทราบแนวทางการพัฒนายาไทยเพื่อประโยชน์ต่อการพึ่งพาตัวเองและ เศรษฐกิจของประเทศ

ผลการวิจัย

บทบาทของแพทย์แผนไทยในสถานการณ์โควิด 19 บาด ฝั่งเห็นความสำคัญการขาดแคลนของยาต้านไวรัส และวัคซีนลดการเจ็บป่วยรุนแรง จึงออกมาช่วยด้วยการทำยาไทยแจกจ่ายโดยไม่ได้คิดมูลค่าเพื่อมุ่งหมายช่วยเสริมระบบสาธารณสุขของประเทศที่ตกอยู่ในช่วงวิกฤต เหตุการณ์สำคัญในบทบาทและหน้าที่ของแพทย์แผนไทยที่เข้าช่วยเหลือสังคมในวิกฤตการณ์ของโควิดระบานั้นคือ

1. เกิดการเจ็บป่วยโรคติดต่อโควิด 19 ถึงขั้นล้มป่วยหนักและตายเป็นจำนวนมาก
2. เกิดการกระจายตัวหรือการระบาดอย่างรวดเร็ว ในหลักหมื่นคนต่อวัน
3. การบริหารจัดการแยกผู้ป่วย ผู้ไม่ป่วย ทำได้โดยภาครัฐเท่านั้น

ด้วยนโยบายรัฐระบบสาธารณสุขของประเทศจึงไม่สามารถรองรับการเจ็บป่วยแบบแพร่ระบาดได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงทำให้เกิดการล้มป่วยและตายในจำนวนมากในการระบาดนี้ ข้าพเจ้าในฐานะแพทย์แผนไทยจึงตัดสินใจเข้าช่วยเหลือสังคมอย่างเต็มกำลังความสามารถ โดยมีคิดมูลค่าใดๆ ต่อผู้ป่วยที่ติดโควิดหรือผู้ร้องขอที่มีญาติพี่น้องติดโควิดโดยการทำยาแจกฟรีให้กับประชาชนทั่วประเทศ และ พระภิกษุและประชาชนพม่าข้าพเจ้าได้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่เจ็บป่วยตั้งแต่เหนือสุดของประเทศไทยสู่ใต้สุดของประเทศไทยคือตั้งแต่อำเภอ เบตง ภาคใต้ ไปถึง จังหวัดเชียงรายภาคเหนือเลยไปถึงพม่าบางส่วน ที่มีการร้องขอผ่านวัดพระธาตุดอยเวา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ในเวลานั้นทุกอย่างมันผิดปกติไปหมดเลย ตัวอย่างคือสมุนไพรมะพร้าวแห้งต้นฟ้าทะลายโจรสดผงกิโกรัมละประมาณ 120 บาท แต่ในสถานการณ์ลำบากนั้นทำให้ฟ้าทะลายโจรขึ้นไปถึงกิโกรัมละ 8-900 บาทและต้องรออย่างเดียวไม่มีของให้ การแก้ปัญหาที่ข้าพเจ้า ได้ติดต่อเครือข่ายเพื่อสรรหาแหล่งปลูกและติดต่อซื้อโดยตรงจากผู้ปลูกมาทำการอบแห้งและบดผงเพื่อรอการทำยาไทย ข้าพเจ้ายังต้องซื้อต้นฟ้าทะลายโจรตากแห้งยังมีได้บดผงถึงกิโกรัมละ 800 บาท แต่ก็ช่วยบรรเทาภาวะขาดแคลนวัตถุดิบไปได้ในช่วงระยะสั้นส่วนการแก้ปัญหาในระยะยาวนั้นข้าพเจ้าได้จัดซื้อต้นพันธุ์ฟ้าทะลายโจรเพื่อปลูกเป็นจำนวนมากเนื่องจากข้าพเจ้าประเมินว่าสถานการณ์โควิดนั้นจะมีได้จบลงโดยง่ายข้าพเจ้าจึงสั่งต้นพันธุ์มาทำการลงแปลงปลูกโดยทำการศึกษานิเวศน์การเจริญเติบโตและการใช้ของต้นฟ้าทะลายโจรและนำมาปลูกเองและก็เป็นไป

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 6
วันที่ 6 กันยายน 2566

ตามที่ประเมินเพราะโควิด 19 ไม่ได้จบลงโดยเฉพาะปี 2564ยังระบาดมาจนถึงปี 2565 ดังนั้นสิ่งที่ข้าพเจ้าได้ประเมินและคาดการณ์ไว้จึงเกิดประโยชน์อย่างมาก ส่วนสมุนไพรตัวที่ 2 ก็คือเหง้ากระชายเหลืองซึ่งเป็นสมุนไพรที่เป็นอาหารในชีวิตประจำวันในจำพวกผักขี้นมาแกงป่าในนำมาใช้ประกอบเป็นเครื่องยาแผนไทยเพื่อช่วยรักษาอาการโควิดนี้ ปกติเหง้ากระชายมีคุณสมบัติตามคัมภีร์แพทย์แผนไทยคือลดอาการจุกเสียดแน่นและบำรุงธาตุเพิ่มพลังกำลังรวมถึงบางส่วนของเหง้ากระชายยังสามารถใช้ในยาแผนไทยที่เกี่ยวกับผู้ชายโดยตรงก็มี ในสภาพปกติที่ไม่ได้เกิดการระบายนั่นเหง้ากระชายแห้งบดผงกิโลกรัมละประมาณ 150 บาทแต่เมื่อสถานการณ์ขาดแคลนทำให้ราคาดันสูงขึ้นไปถึงกิโลละ 1,000 บาท ข้าพเจ้าจึงแก้ไขสถานการณ์โดยการซื้อเหง้ากระชายสดจากผู้ขายโดยตรงกิโลกรัมละ 80 บาท มาทำการหั่นแว่นตากแห้ง เข้าเครื่องอบและนำมาบดผงเพื่อเข้ายาในการรักษาช่วยเหลือพี่น้องประชาชนคนไทยและพระภิกษุสงฆ์แถวพม่า

สรุปบทเรียน

จาก ประสบการณ์การช่วยแก้ไขวิกฤตการณ์โควิด 19 ระบาดในฐานะแพทย์แผนไทยนั้นสามารถสรุปออกมาเป็นข้อๆได้ดังต่อไปนี้

1. การประเมินสถานการณ์เพื่อการเตรียมวัตถุดิบในระยะสั้นโดยการจัดซื้อหรือในระยะยาวโดยการศึกษาศึกษาและปลูกเองเพื่อใช้เข้ายา
2. การขาดแคลนและมูลค่าทางเศรษฐกิจ หากมิได้ประเมินเผื่อในระยะยาวแล้วจะเห็นว่าราคาของสมุนไพรที่นำมาเข้ายาในการรักษาโรคนั้นมีมูลค่าถีบตัวสูงขึ้นประมาณ 8-10 เท่าจากราคาปกติดังนั้นจุดนี้จะทำให้ต้นทุนในการผลิตยาสูงขึ้นอย่างมากหมอไทยแบบข้าพเจ้าบางคนอาจจะรับไม่ไหว

ข้อเสนอแนะ

สถานที่เปิดทำการเรียนการสอนแพทย์แผนไทยของภาครัฐทุกที่ควรจะมีโครงการทั้งสองโครงการไว้เพื่อการใช้ประโยชน์ทางการศึกษาและบริการภาคประชาสังคม

1. การมีฐานข้อมูลผู้ปลูกพืชสมุนไพรไว้เป็นฐานข้อมูลกลางสำหรับกรณีการเกิดวิกฤตการณ์ระบาดขึ้นอีกแพทย์แผนไทยหลายๆท่านจะสามารถเข้าไปสืบค้นและติดต่อผู้ปลูกสมุนไพรเพื่อขอซื้อนำมาใช้
2. การมีศูนย์การผลิตยาไทยที่สมบูรณ์ เพื่อใช้ทั้งการเรียนการสอนและบริการสังคมได้ทั้งยามปกติและเกิดวิกฤติระบาศ เพื่อผลิตยาช่วยเหลือสังคมในยามวิกฤตได้ ทั้งหมดนี้ถ้าเกิดขึ้นได้จริงจะเป็นการวางรากฐานการพึ่งพาตนเอง ในระบบสาธารณสุขของประเทศแบ่งเบางานสาธารณสุข ยกระดับยาแผนไทยโดยไม่ต้องสูญเสียเงินจำนวนมากเพื่อสั่งซื้อยาแผนปัจจุบันเข้ามาเพราะในช่วงวิกฤตนั้นยาแผนปัจจุบันเองก็จะมีราคาสูงขึ้นอย่างน่าตกใจเช่นกันหรือแม้แต่อุปกรณ์เกี่ยวข้องเช่นถุงมือยางและหน้ากากอนามัยก็ราคาสูงขี้นตัวขึ้นเป็น 10 เท่า อย่างที่เราเผชิญมาแล้ว

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. หอสมุดแห่งชาติ. ตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวงรัชกาลที่ 5 เล่ม 1

บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน), กรุงเทพฯ: 2542.

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 6
วันที่ 6 กันยายน 2566

- สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์: ภูมิปัญญาทางการแพทย์ และมรดกทางวรรณกรรมของชาติ. ครูสภาลาดพร้าว, กรุงเทพฯ: 2542.
- กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานสาธารณสุข. ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเวชกรรม. กรุงเทพฯ: 2541.
- กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานสาธารณสุข. ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเภสัชกรรม. กรุงเทพฯ: 2541.
- โรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพลวิมลมังคลาราม. (2528). ตำราประมวลหลักเภสัช. กรุงเทพฯ: 2528
- ศูนย์ความเป็นเลิศด้านชีววิทยาศาสตร์ (องค์การมหาชน). (2564). ประสิทธิภาพของกระชายขาวต้าน COVID-19. , มหาวิทยาลัยมหิดล: สืบค้น 25 มิถุนายน 2564, จาก <https://mahidol.ac.th/th/2020/tcels-covid-19/>
- จุฬามาศ ภิญโญศรี. (ม.ป.ป). ประโยชน์ของ กระชาย สมุนไพรไทย. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม: สืบค้น 25 มิถุนายน 2564, จาก <https://www.msu.ac.th/msumagaz/smain/readpost.php?mid=241>
- รองศาสตราจารย์ ดร.ภญ.นพมาศ สุนทรเจริญนนท์. (2564). ฟ้าทะลายโจรสามารถนำมาใช้ใน ภาวะการณCOVID-19 ระบาด ได้จริงหรือ. คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ: สืบค้น 12 สิงหาคม 2564, จาก <https://pharmacy.mahidol.ac.th/knowledge/files/0484.pdf>
- ธนโชติ ธรรมชาติ. ฟ้าทะลายโจร. หน่วยวิเคราะห์วิจัยพฤกษเคมีศูนย์ปฏิบัติการวิจัยและเรือนปลูกพืช ทดลองมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน. นครปฐม: สืบค้น 12 สิงหาคม 2564, จาก <http://eto.ku.ac.th>>herb_gar
ฟ้าทะลายโจร – มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- วีณา นุกุลการ, ผศ.ดร. สมุนไพรแก้ไอ. ภาควิชาเภสัชวินิจฉัย คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล: สืบค้น 12 สิงหาคม 2564 จาก <https://pharmacy.mahidol.ac.th/th/knowledge/article/186/>
- สุภาภรณ์ ปิติพร, ภญ.ดร. (2548). มะขามป้อม สมุนไพรที่ไม่ควรมองข้าม. นิตยสารหมอชาวบ้าน เล่มที่:309. กรุงเทพ: สืบค้น 12 สิงหาคม 2564, จาก <https://www.doctor.or.th/article/detail/1901>
- ชิงชี สรรพคุณและประโยชน์
สืบค้น 10 กันยายน 2564, จาก <https://medthai.com>
- ชิงชี สรรพคุณและงานวิจัย
สืบค้น 10 กันยายน 2564, จาก <https://www.disthai.com>

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 6
วันที่ 6 กันยายน 2566

ย่านางอาหารที่เป็นยา

สืบค้น 10 กันยายน 2564, จาก

<https://pharmacy.mahidol.ac.th/th/knowledge/article/34>

ย่านางสุดยอดอาหารและยา

สืบค้น 10 กันยายน 2564, จาก

https://stri.cmu.ac.th/article_detail.php?id=34

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. คนทา. ฐานข้อมูลเครื่องยาไทย:

สืบค้น 10 กันยายน 2564, จาก

<https://apps.phar.ubu.ac.th/phargarden/main.php?action=viewpage&pid=312>

ประโยชน์ของต้นคนทา

สืบค้น 10 กันยายน 2564, จาก

<https://medthai.com>

สถาบันอุทยานธรรมชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล. ย่านาง & เหง้ายายม่อม.

สืบค้น 10 กันยายน 2564, จาก

<https://sr.mahidol.ac.th/hbe03/>

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. เหง้ายายม่อม. ฐานข้อมูลเครื่องยาไทย:

สืบค้น 10 กันยายน 2564, จาก

<https://apps.phar.ubu.ac.th/phargarden/main.php?action=viewpage&pid=57>

มะเดื่อชุมพรสรรพคุณ:

สืบค้น 10 กันยายน 2564, จาก

<https://medthai.com>

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. มะเดื่อชุมพร. ฐานข้อมูลเครื่องยาไทย:

สืบค้น 10 กันยายน 2564, จาก

<https://apps.phar.ubu.ac.th/thaicrudedrug/main.php?action=viewpage&pid=190>

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. ฟ้าทะลายโจร. ฐานข้อมูลเครื่องยาไทย:

สืบค้น 1 พฤษภาคม 2564, จาก

<http://www.thaicrudedrug.com/main.php?action=viewpage&pid=97>

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. กระชาย. ฐานข้อมูลเครื่องยาไทย:

สืบค้น 1 พฤษภาคม 2564, จาก

<https://apps.phar.ubu.ac.th/thaicrudedrug/main.php?action=viewpage&pid=3>

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. มะขามป้อม. ฐานข้อมูลเครื่องยาไทย:

สืบค้น 1 พฤษภาคม 2564, จาก

<https://apps.phar.ubu.ac.th/thaicrudedrug/main.php?action=viewpage&pid=101>

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 6
วันที่ 6 กันยายน 2566

- Andrographis paniculata (Burm. f.) Wall. ex Nees: An Updated Review of Phytochemistry, Antimicrobial Pharmacology, and Clinical Safety and Efficacy Sanower Hossain et al. Life (Basel). 2021. From www.pubmed.ncbi.nlm.gov
- Overview of pharmacological activities of Andrographis paniculata and its major compound andrographolide. Yan Dai, Shao-Ru Chen, Ling Chai, Jing Zhao, Yitao Wang, Ying Wang. Critical reviews in food science and nutrition 59 (sup1), S17-S29, 2019. From www.hindawi.com
- Chemical composition and biological activity of essential oil of Kaempferia galanga: a review. Sunita Munda, Pompy Saikia, Mohan Lal Journal of Essential Oil Research 30 (5), 303-308, 2018: From https://scholar.google.co.th/scholar?q=kaempferia+research&hl=th&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholart#d=gs_qabs&t=1656580236733&u=%2
- Phyllanthus emblica: A comprehensive review of its therapeutic benefits Bashir Ahmad, Nabia Hafeez, Abdur Rauf, Shumaila Bashir, Huang Linfang, Mujeeb-ur Rehman, Mohammad S Mubarak, Md Sahab Uddin, Saud Bawazeer, Mohammad Ali Shariati, Maria Daglia, Chungpeng Wan, Kannan RR Rengasamy. South African Journal of Botany 138, 278-310, 2021: From <http://www.sciencedirect.com>
- Therapeutic potential of Phyllanthus emblica (amla): the ayurvedic wonder S Mirunalini, M Krishnaveni. Journal of basic and clinical physiology and pharmacology 21 (1), 93-105, 2010: https://scholar.google.co.th/scholar?q=phyllanthus+emblica+research&hl=th&as_sdt=0&as_vi=1&oi=scholart#d=gs_qabs&t=1656582644637&u=%23p%3Dm6YAYOfyvnMJ